

Ur eftergifternas historia : från 1814 till 1893

Clason, Sam,

*53 C Br. Skrifter utgifna af
Förbundet Sveriges rätt. 1*

National Library
of Sweden

SKRIFTER

utg. af Förbundet Sveriges
rätt.

1.

Sv. Saml.

FDIIT.

Union-
(Br.)

0

1893

Kungl. biblioteket

0 0000 000098714

Skrifter utgifna af Förbundet Sveriges Rätt. I.

Polit.
Union.
(Bn)
1893

UR
EFTERGIFTERNAS HISTORIA

FRÅN 1814 TILL 1893.

*"Erfarenheten har visat, att för
hvarje eftergift, som vi gjort det nor-
ska stortinget, en ny fordran har
blifvit följden af vår undfallenhet."*

Carl Johan d. 29 okt. 1814.

—•—•—•—

UPSALA 1893

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTR.-AKTIEBOLAG

Public Affairs of the United States

THE

ETERNAL HISTORY

THE

THE

0 0000 000098714

"Erfarenheten har visat, att för hvarje eftergift, som vi gjort det norska stortinget, en ny fordran har blifvit följden af vår undfallenhet."

Carl Johan den 29 okt. 1814.

I.

Då svenska folket 1810 upplyfte marskalk Bernadotte på Vasarnes tron, var hoppet om Finlands återförvärfvande utan tvifvel den mäktigaste driffjädern till dess val. Det visade sig snart, att den förhoppningen skulle gäckas. I stället knötes under de närmaste åren de förbindelser med Ryssland, enligt hvilka Sverige skulle erhålla Norge såsom ersättning för Finland och för sitt uppträdande i koalitionskriget mot Napoleon.

Detta var den svenska utgångspunkten för föreningen med Norge. Man ville vinna i vester, hvad man förlorat i öster; man ville genom föreningen af Norges land med Sveriges säkerställa Sverige för upprepande af de angrepp från två håll, som under den föregående tiden visat sig så farliga, och "dymedelst aflägsna de oundvikliga faror, som annars uti en framtid ånyo kunnat hota fäderneslandets frihet och själfständighet" [protokoll i sv. stats-

rådet den 25 jan. 1814], men man ville ock i Norges folk vinna, hvad Finlands varit. Det var därför som föreningen *måste* genomföras — den ansågs ju gälla Sveriges egen säkerhet —, men det var också därför, som segraren vid unionsvillkorens formulerande från första stund nöjde sig med blott de oundgängligaste bestämmelserna — stundom med mindre än dem — i hopp att framtiden skulle göra resten.

Det är lätt att framlägga talrika samtida bevis på att denna förhoppning var enda anledningen till de förmånliga villkor, som i mer än en punkt lemnades norrmännen. Så ser man t. ex. de medlemmar af svenska statsrådet, som hade att utarbeta förslag till för unionen nödiga ändringar i norska grundlagen, den 16 sept. 1814 för konungen framhålla, att de därvid blott medtagit hvad som vore "tjänligast att sätta Eders Majestät i stånd att *bereda den närmare förening, hvilken endast genom visheten af Eders Majestäts styrelse kan framdeles bringas till fullkomlighet*" och tillika uttala såsom sin lifliga öfvertygelse, "att det endast vore genom en *verklig sammansmältning af båda folken till ett helt, under en gemensam styrelse och med en gemensam representation, som den fullkomliga förening af krafter och intressen skulle kunna åstadkommas, hvilken ensam kan gifva den största inbördes lättnad, den säkerhet och den styrka, ändtligen den genom utvidgade handelsförmåner ökade inbördes välmåga, som utgör föremålet och fördelarne af den så länge åstundade föreningen af*

den skandinaviska halfön." Och då följande år den 11 maj beslutet om riksaktens antagande skulle justeras på riddarhuset, yttrade en talare — den ende, som uppträdde — bl. a. följande: "*Vi kunna icke dölja för oss hvarken att detta beslut innefattar en verklig uppoffring, eller att vi äro våra efterkommande redo skyldige för hvarje nationlig uppoffring. Med hvilka större fördelar af detta beslut, som i framtiden kunna ega rum, skola kanske ändå våra efterkommande en dag vid åtanken af de fördelar, som nu existera, fråga: Svenska nationen, bestående af 2 $\frac{1}{2}$ millioner och därutöfver, hvarför ingick den uppå att, i afgörande rätt uti det viktigaste val för staten, gifva jämlikhet med sig åt en nation af icke 1 million?*" Talaren besvarade denna fråga därmed, att "den särskilda kraft, som kanske egentligen åstadkom beslutet", var "denna allmänna och ädla känsla af broderligt förtroende till ett folk, hvars redbara dygd är oss en borgen, att det skall värdera vårt förtroende och återgälda oss det samma — en känsla, som lemnar rum åt den aning, att norska folket själfst en dag torde inse båda folkens lycka i en närmare förening än den närvarande".

Sådana voro de förhoppningar, som förmådde Sverige att gifva det besegrade Norge full inre själfständighet. Vi veta alla, att dessa förhoppningar gäckats; vi veta, att utvecklingen tvärtom gått i unionsupplösande riktning, ja, vi hafva under senaste tid hört äfven de mest oomtvistliga rättigheter, som då lagfästes, bestridas oss. Det

är icke angenämt för ett folk att på detta sätt finna den väg, på hvilken det vandrat i 80 år, hafva varit en afväg. Men lärorikt kan det vara: det kan hända, att vägen åter delar sig åt tvenne håll, och vill man då undvika att gå vilse, är bäst att pröfva, huru förra gången afstegen gjordes.

Unionen bar redan från början inom sig frön till sin upplösning. Den norrman, som kanske mer än någon annan enskild person bidragit till dess skapande, grefve *Herman Wedel-Jarlsberg*, lät redan i september 1814 på det ifrigaste hälsa svenska regeringen, att den före underhandlingarna med stortinget skulle *"determinera sin vilja samt vid utförandet, med ett lugnt och kallt förklarande af dess nödvändighet, icke vika en hårsman därifrån, ty"*, yttrade han, *"det norska folket har en gränslös uppmärksamhet på fastheten uti handlingssättet, och hvad som i detta ögonblick anses nyttigt, det måste ske, eljest lägges fröet till ondt, som gror och växer i sekler."* Varningen blef ej hörsammad, ogräsfröen lades. De öfverenskommelser, som träffades, voro så bristfälliga, att de ofta nästan inbjödo till misstolkning, och de former, under hvilka de träffades, valdes stundom — man kan kanske säga med flit — så, att målsmännen för de norska självständighetsåsikterna i dem kunde finna kryphål för sina anspråk.

Så begaf det sig, att den grund, på hvilken föreningsbyggnaden skulle uppföras, redan från början var oduglig. Där fanns knappast en gemensam grundval; ty då svenskarne tydde den —

med full rätt — såsom *likställighet från början endast i det, där föreningsfördragen gifva likställighet*, och för framtiden *endast där den åtföljes af likställighet i skyldigheter*, ville norrmännen blott höra talas om *full likställighet i rättigheter* genast — och i skyldigheter möjligen någon gång i framtiden. Men unionens *grundfel* var ej dess enda. Fasthet från svensk sida hade kanske under dess utveckling kunnat öfvertyga norrmännen om deras falska utgångspunkt; men hvad har skett? Är icke utvecklingens historia i själfva verket uteslutande en historia om *ensidiga eftergifter från Sverige*, eftergifter gjorda i förhoppning om ökad tillmötesgående från norsk sida, men aldrig följda af dessa förhoppningars förverkligande?

Må några fakta ur eftergifternas historia tala härom!

* * *

Det första betydelsefullare steget på banan utför är 1835 års *resolution om de ministeriella ärendena*, enligt hvilken vid dylika mål, som rörde Norge, den norska statsministern *i strid med svenska regeringsformens föreskrifter* erhöll tillträde till den svenska ministeriella konseljen. Ytterligare afsteg i samma riktning hafva sedermera tagits, då — äfvenledes i strid med grundlagens bud — genom kungliga resolutioner eller genom praxis ärender eller grupper af ärender öfverflyttats från den ministeriella konseljen till statsrådet i dess

helhet. Vi förneka icke, att billighet kan tala för, att norrmännen i dessa mål få uttala sina önskingar vid konungens rådsbord, men hvad vi framhålla är, att *man i dessa fall för att göra norrmännen medgifvanden, till hvilka de enligt unionsfördragen ej ega rättighet, tillåtit sig afvikelser från svensk grundlag.*

Kommo så åren 1836 och 1837 och med dem nya rop på medgifvanden. Det blef nu för första gången fråga om *en allmän revision af föreningsakterna*, och frågan därom väcktes denna gång af norrmännen. Det var *norska stortingets konstitutionskommitté* 1836, som gick i spetsen. Denna kommitté var lifligt intresserad af unionens bestånd; den ville göra den "stærk for Aarhundreder, stærk som den mägtige Fjeldryg, der i det den skarpt adskilder tillige trofast forbinder Norge og Sverige" och ville därför ha undanröjda alla anledningar till klagomål från något af rikena. Det är särdeles betecknande för den norska uppfattningen af unionen att höra konst.-kom. (den 7 juli 1836) redogöra för hvad den ansåg som brister i öfverenskommelserna. De voro

1) att i *konungens titulatur* i norska handlingar Norges namn stod efter Sveriges (precis som förhållandet än i dag är med Österrike-Ungern i dess kejserliga titulatur) — det var stridande mot "Unionens Hovedprincip";

2) att i *konungens namnchiffer* hans ordningstal berodde på hans plats i den svenska konungalängden — det var "aldeles indlysende, at

saadant maa krænke den Norske Nationalfølelse”;

3) att man slarfvade med bruket af *nationalfärgerna*, så att t. ex. en norsk skyllerkur kunde vara målad gul och blå — hvilket var ”at saare Nationalfølelsen paa dens mæst ømfindtlige Side” och ”nødvendigviis maa vække Førbitrelse”;

4) att *norska vapnet användes i svenska riksvapnet* på mynt och sigill — en ”Nationalkrænkelse”, som vore farligt att låta ”passere opaatalt”;

5) att *svenska riddarordnar* gifvits åt norr-män;

6) att de svenska färgerna voro öfvervägande i *unionsflaggan* och att denna flagga användes på offentliga byggnader, som ej rörde unionen, t. ex. tullhus; och

7) att *formen för diplomatiska ärendens behandling* var otillfredsställande.

Dagen efter sedan konst.-kom. afgifvit denna framställning om ”de væsentligste og farligste Ofuldstændigheder i Unionsakterne” — der bristerna i försvarsväsendet naturligtvis ej beröras — upplöstes stortinget. De flesta af fordringarna [punkterna 1), 4), 6) och 7)] återupptogos emellertid följande år i en adress från stortinget, som, i mycket påminnande om 1836 års betänkande, såsom detta betonade såsom föreningens grundprincip rikenas *likhet i — rättigheter(!)*. Adressen fick det svar den var värd i Carl Johans bekanta diktamen till norska statsrådets protokoll den 21 februari 1837, där det bl. a. heter: ”Staternas historia, som Stortin-

get åberopar, visar, att Norge alltifrån 1536 endast utgjort *en dansk provins*; att det icke sedermera varit i besittning af någon lagstiftningsrätt före freden i Kiel, och att det först är från den 10 nov. 1814, den dag då konungen besvor *Grundlagen*, som Norge blifvit erkändt såsom ett med Sverige förenadt konungarike och varit i besittning af de rättigheter, dem Sveriges konung, i Sveriges namn, åt detsamma försäkrat.”

En revision i den ensidiga riktning norrmännen önskade kunde naturligen ej under Carl Johans tid ifrågakomma. Då ett par år därefter den 30 jan. 1839 konungen — under hänvisning till sitt uttalande 1837 — tillsatte *den första unionskommittén*, fick den därför i uttryckligt uppdrag att taga om hand, utom åtskilliga af de norska önskningsmålen, äfven frågan om *normen för gemensamma utgifter* till diplomati och konsulatväsen samt andra gemensamma ärenden och *åtgärder för ordnandet af det gemensamma försvaret*. *Grundsatsen om jämlikhet i rättigheter endast i samband med lika skyldigheter* var alltså här noggrant bevarad, liksom den ock på samma sätt allt jämt häfdades, då den 7 dec. 1843 unionskommittén fick sitt uppdrag något utvidgadt.

Men den blef, tyvärr, allt för snart öfvergifven. Uttalandet den 7 dec. 1843 var Carl Johans sista åtgärd för unionen; den 8 mars 1844 var han ej mer. Men *samma dag*, som han lyckte sina ögon, afgjordes af hans efterträdare *titelfrågan* till Norges fördel, och 8 dagar därefter fick unions-

kommittén i uppdrag att ingifva utlåtande öfver de norska fordringarna rörande frågorna om *riksvapnet och unionsflaggan*, nu lösryckta från sitt samband med frågan om ökade förpliktelser för Norge*. Detta utlåtande följdes så den 20 juni 1844 af *eftergifter för de norska anspråken*, eftergifter, som af Oskar I motiverades därmed, att han "ej närde

* Flaggfrågan kunde förtjäna sin egen historik. Enligt Norges Grundlov § 111 skall dess örlogsflagg utgöras af en unionsflagg. Dennes utseende bestämdes den 7 Mars 1815 till den svenska flaggan med norska färgerna i öfversta fyrkanten närmast stån-gen. Däremot egde Norge rätt att föra egen handelsflagg, men på *anhållan af stortinget* fingo dess fartyg tillåtelse att på aflägsnare farvatten bruka den svenska flaggan — detta för att på så sätt komma i åtnjutande af det skydd mot sjöröfvare, som *Sveriges* tribut till barbareskstaterna erbjöd. Den norska statskassan hade nämligen icke råd att själf erlægga erforderlig tribut, och Norges bidrag till svenska konvojkommissariatet, som hade dylika affärer om hand, motsvarade hvarken dess folkmängd eller dess sjöfart på ifrågavarande farvatten. Om man sålunda icke kunde betala för att kunna föra egen flagg, och därför var nödsakad att söka skydd under den svenska, så kunde man dock snart ej förlika sig med denna, utan gjorde framställning om införande af en särskild gemensam kofferöiflagg. Från Sveriges sida beviljades . . . som vanligt . . . denna anhållan: och det föreskrefs sålunda den 17 dec. 1821, att äfven svenska fartyg på aflägsnare farvatten skulle föra denna nya flagg i stället för Sveriges gamla flagga. Så fortgick man till dess Norge äntligen 1837 fått råd att skydda sig själf, då äfven svenskarne på farvattnen i fråga åter fingo föra sin gamla flagga. Eftergiften 1844 åter rörde örlogsflaggan: unionsflaggan från 1815 förkastades, och i stället för *en* unionsflagg infördes *de båda* nuvarande, den svenska och den norska med unionsmärket i hörnet.

Krångel i flaggfrågor är således ej någon modern norsk uppfinning.

den ringaste fruktan” att separata eftergifter för det ena folkets fordringar skulle göra detta mindre benäget att tillmötesgå det andras önsknigar (!).

II.

Kort efter 1844 års eftergifter för de ensidigt norska anspråken mötte Oscar I Norges storting. I sitt trontal den 10 febr. 1845 berörde han där föregående års händelser; han hade ansett såsom sin plikt att arbeta för rikenas ”*likhet i politiska — rättigheter*” (!); ”*hvad som beträffande rikenas ömsesidiga förpliktelse*” ännu återstode att afgöra skulle . . . *i sinom tid* blifva bestämdt och fastställt”*. Orden yttrades då blott såsom motiv för det skedda; men man kan vara frestad att i deras innebörd — *rättigheter åt Norge ofördröjligen, förpliktelse någon gång i framtiden* — äfven se en anvisning för framtiden. 1844 års tilldragelse är nämligen typisk för det sätt, hvarpå Sverges intressen efter Carl Johans tid blifvit tillgodosedda i de förhandlingar, som *skulle* afsett unionsbandets stärkande, men som faktiskt blott varit steg till dess försvagande.

Ett karakteristiskt exempel härför lemna *ståt-hållarfrågan*.

Att unionskonungen skulle ega rätt att utnämna en svensk man till ståthållare i Norge var något, som vid föreningens ingående från svenska sidan utan vidare togs för gifvet. Det var till

* Kursiv. af oss.

och med så gifvet, att de svenska statsråden den 16 sept. 1814 i sitt yttrande om nödiga ändringar i Eidsvolds-grundlagen uttryckligen framhöllo den rätten såsom en oafvislig fordran, hvars bestridande från norsk sida skulle hafva underhandlingarnas afbrytande till följd. Bestämmelsen om denna rätt blef också införd i unionsgrundlagen.

Att förslag till dess upphäfvande ej skulle saknas från den norska separatismen, är dock lätt att inse, och de voro också redan tidigt å bane. Det första af dessa förslag förkastades emellertid 1821 till och med af norska stortinget; erfarenheten hade icke visat, att ståthållareämbetet, äfven i svenska händer, varit landet till någon skada. Unionskomitén af 1839 hade saken under behandling. Den tillstyrkte ämbetets upphäfvande, men ställde förslaget därom i samband med *en allmän revision* och framhöll, att *såsom en motsvarande eftergift å Norges sida borde åtskilliga af norska grundlagens inskränkningar i unionskonungens rätt att disponera öfver Norges krigsmakt bortfalla*. Kommittébetänkandet ledde aldrig till någon åtgärd, men 1854 togs ståthållarefrågan åter upp till behandling af norska stortinget. Ett förslag om ämbetets upphäfvande antogs, men vägrades på den norska regeringens tillstyrkan sanktion. 1857 vann ett liknande förslag ej stortingspluralitet; 1859 antogs det däremot den 9 dec., och förordades den 24 dec. af den norska regeringen till nådig sanktion, bland annat, emedan ett bifall därtill — enligt regeringens yttrande 1861 — ansågs med-

verka till "ett ömsesidigt större närmande och bättre förstånd emellan folkopinionerna inom de förenade rikena, och till en därpå följande naturlig och sund utveckling af själfva föreningen på den bestående grundvalen"(!).

Man hade dock i Sverige den gången en något annan uppfattning af lämpligheten att på detta vis stärka föreningen genom "afveckling". Redan den 2 nov. samma år hade den bekante *liberale* partichefen C. H. *Anckarsvärd* väckt motion om revision af unionsakterna, och genast då underrättelsen om stortingets beslut anländt, väckte den likaledes frejdade liberalen W. F. *Dalman* en motion, hvori han, under framhållande af att stortinget ej tagit hänsyn till ståthållaredömet's egenskap af att vara ett unionens hufvudvillkor, påyrkade en anhållan hos K. M:t, att riksdagen skulle få yttra sig i frågan. Motionernas resultat blef, att samtliga stånden med stor pluralitet beslöto skrivelser till K. M:t dels med begäran om *revision*, dels med anhållan, att *ståthållarefrågan ej skulle afgöras annat än i samband med de förändringar, som af denna revision kunde blifva en följd**. Riksdagens skrivelse var daterad den 2 april 1860, den 4 i samma månad nekade konung Carl XV sanktion å stortingets beslut i ståthållarfrågan. För norrmännens

* Besluten fattades i *adeln*, det förra med 287 röster mot 14, och det senare med 276 mot 18, i *prästeståndet* båda utan votering, i *borgareståndet* det förra utan votering, det senare med 59 röster mot 31, och i *bondeståndet* med resp. 65 mot 28 och 60 mot 33.

unionsvänlighet är det betecknande, att den begärda revisionen — en revision, där i enlighet med den svensk-norska unionskommitténs af 1839 förslag ståt-hållarfrågan skulle afgöras i samband med andra unionella frågor — på det bestämdaste afstyrktes af den norska regeringen.

Lika betecknande är ock det sätt, hvarpå några år senare norrmännen mottogo det revisionsförslag, som framlagts af den andra svensk-norska unionskommittén år 1867. Dess betänkande kan karakteriseras därmed, att det sökte undvika allt, som skulle föra till utvidgande af gemensamheten mellan rikena, men inom ramen af den bestående gemenskapen gifva Norge *full likställighet*, d. v. s., något som det enligt de ursprungliga unionsfördragen ej egde. Från denna likställighet gjordes endast tvenne undantag: det ena, att konungens residens skulle vara Stockholm, det andra, att utrikesministern skulle vara svensk, det förra, emedan residenset skulle vara någonstädes och Stockholm då vore lämpligast, och det senare emedan man från norsk sida på förhand *bestämt* *opponerat sig mot införande af ett för kontrollen af en unionell minister nödvändigt unionsparlament*.

I öfrigt voro eftergifterna åt Norge de största tänkbara. Man bjöd norrmännen full bestämmelse-rätt öfver deras grundlag — dess egenskap af unionskontrakt skulle upphöra —, man bjöd dem ett verkligt, båda parterna lika förpliktande unionskontrakt — i stället för en riksakt, som i Sverige ej har grundlags natur —, man bjöd i detaljfrågor

noggranna bestämmelser, egnade att förekomma de småtvider, på hvilka utvecklingshistorien varit så rik, man bjöd dem upphäfvande af ståthållareäm-
betet och vice-konungadömet, man bjöd dem — i
stället för 1835 års kungliga resolution — grund-
lagsenlig rätt till delaktighet i de diplomatiska
ärendenas behandling och rätt till konstitutionel
kontroll öfver därvid deltagande statsråd och kräde
såsom gengäld för allt detta endast *åvägbringande*
af bestämmelser om rikenas skyldighet att deltaga
i det gemensamma försvaret, hvarvid dock sam-
tidigt konungens rätt att börja krig inskränktes
och förbudet mot hans dispositionsrätt öfver vissa
delar af Norges krigsmakt bibehölls. Men äfven
denna begäran var för mycket för det norska stor-
tinget 1871. Dess konstitutionskommitté fann den
röja *"Mangel paa Tro paa Folkenes Villighed*
til at underkaste sig Byrder og Offer for det
fælles Bedste" och fann förslaget i öfrigt lägga
"en Vægt paa Lovens Ord och Bogstav", hvars
betydelse vore ganska *"tvivlsom, naar det gjælder*
politiske Overenskomster". Kommittén ville öfver-
hufvud taget ej veta af någon allmän revision,
den var nöjd med de bestående fördragen, öfverty-
gad, att Norge i alla fall skulle efterhand få sina
önskningsmål, äfven i fråga om de diplomatiska
ärendena, tillgodosedda, och ville framför allt ej
veta af något, som skulle hindra det från att ar-
beta för en annan ordning i fråga om utrikesmi-
nistern. Kommitténs afstyrkande utlåtande bifölls af
stortinget med 92 röster mot 17. Dess dåvarande

president var Johan Sverdrup. Vill man göra sig en föreställning om norrmännens "Villighed at underkaste sig Byrder og Offer for det fælles Bedste" — hvarom konstitutionskommittén så vackert ordat — kan det ej skada att erinra sig, huru Sverdrup under debatten om förslaget kallade dess bestämmelser om den ömsesidiga uppgörelsen ett försök "*at sjakre med de Ting, som bestæmmer en Nations Suverænitet, Rettigheder og Skjæbne*", i fråga om utrikesministern proklamerade Norges "*Ret till at tage disse Sager i sin Haand, hvad Tid det vil*" och i fråga om det gemensamma försvaret förklarade det "*være den største Daarskab, om vi nogen sin bandt paa nogen Maade vor Arméorganisation i en eller anden Henseende till en Overenkomst med Sverige*".

Det tyckes, som om 1871 års stortingsdebatt borde en gång för alla betagit oss svenskar lusten att gå vidare på de ensidiga eftergifternas väg. Men så var alls ej förhållandet. Blott 2 år därefter, 1873, förelåg från norska stortinget förslag om en dylik eftergift, om ståthållareämbetets afskaffande, och nu förklarade dåvarande justitiestatsministern *Adlercreutz* — med hvilken för öfrigt äfven statsråden Berg och Bergström instämde — att dess kvarstående i norska grundlagen ej syntes honom "vara af en rätt uppfattning angående Sveriges sanna intresse påkallad" (!). Så afskrefs alltså den 5 juni 1873 utan vidare den Sveriges rättighet att kunna få sina intressen i den norska regeringen bevakade af en svensk ståthållare, som af

svenska statsråd 1814 häfdats såsom ett oeffergifligt villkor för unionen, som *1839 års unionskommitté med sina norska medlemmar i spetsen* förklarar kunna eftergifvas endast mot ökad dispositionsrätt för konungen öfver Norges krigsmakt, och som *1860 den svenska riksdagen* förklarar sig önska bibehållen, till dess en fullständig revision af unionsbestämmelserna kommit till stånd*.

* Formen för 1873 års beslut är för öfrigt nästan lika be-
tecknande för den svenska flatheten gent mot norska anspråk som
innehållet. De norske statsråden önskade få sanktionen gifven i
enbart norskt statsråd, emedan såsom de sade "Norges statsmyndigheters
uteslutande rätt att bestämma öfver Norges grundlag" (= unionsdokumentet!)
"är lika oberoende af andras medgifvanden som andras meningar" (!); de svenska statsråden åter delade den
uppfattning, som senast 1860 gjort sig gällande, eller att konungens
rätt att till ståthållare utse en *svensk* man äfven var af betydelse
för Sveriges intressen och därför borde afgöras i sammansatt
svenskt-norskt statsråd. För att lösa denna meningskiljaktighet
sammankallar man ett sammansatt statsråd och begär dess yttrande
i formfrågan, hvarest sanktion skulle gifvas, och i detta gifva nu de
svenska statsråden tillkänna, att de väl anse frågan röra Sveriges
rätt, men dock, när den rätten ej vore af större betydelse, ville
tillstyrka, att sanktionen skulle gifvas i enbart norskt statsråd.
Detta sätt att "tillstyrka ett ärendes behandling i en ordning,
som de anse olaglig, utan anförande af annat skäl än att frågan
var mindre viktig" blef sedermera genom reservation till
konstitutionsutskottets dechargebetänkande (afgifven af hrr
Hallenborg, Per Nilsson, Sven Nilsson och Ola Andersson)
föremål för behandling vid 1874 års riksdag och rönt där i
båda kamrarna af nästan alla talare, som i frågan yttrade sig,
det skarpaste ogillande.

III.

Det första mera betydande steget på de ensidiga eftergifternas bana togs 1844 kort efter Oscar I:s tronbestigning, det andra 1873 kort efter Oscar II:s. Tilldragelser 1885, 1886 och 1891 visa, huru man sedan dess haft ännu mera brådt i utförsbacken.

1885 hade den svenska riksdagen på grundlagsenligt sätt antagit förslag till förändringar i regeringsformens bestämmelser om den ministeriella konseljens sammansättning i den riktning, att den därefter skulle bestå af *tre* medlemmar af det svenska statsrådet i stället för två, som förhållandet förut varit. Då detta förslag den 10 april 1885 i statsrådet — ministären *Themptander* — föredrogs till sanktion, framhöll fördraganden, chefen för justitiedepartementet statsrådet von Steyern, att i den ministeriella konseljen enligt resolution af 1835 vid behandling af norska ärenden äfven plägade deltaga en norsk statsrådsledamot, och meddelade tillika, att det svenska statsrådet i följd däraf ansåg lämpligt, att tillökningen i antalet svenska statsrådsledamöter borde föranleda tillkallandet af ännu en norrman. Hvad sättet för detta tillkallande beträffar, så "vore visserligen hvarje bestämmelse i detta ämne af sådan natur, att den hade sin rätta plats i riksakten", men till dess denna lag hunnit ändras, ansågo de svenska statsråden lämpligt, att frågan likasom 1835 afgjordes genom

kunglig resolution, hvilken nu skulle afgifvas i sammansatt statsråd. Den 17 april hölls detta sammansatta statsråd, men planen om en kunglig resolution strandade på motstånd från de närvarande norska statsråden — ur ministèren *Sverdrup* — hvilka förklarade, att frågan om tillkallande af norska statsråd i den svenska konseljen borde afgöras i — uteslutande norskt statsråd (!).

Förhandlingar sådana som dessa böra icke sakna kommentarier. Först och främst må anmärkas, att under det svenska regeringsformen från 1809 föreskref, att den svenska ministeriella konseljen skall bestå af *två* för Sveriges riksdag *ansvariga svenska* statsråd, under det man vid unionens ingående ej fann skäl att ändra detta förhållande, och under det de *svenska* statsmakterna för att få antalet medlemmar ökad med ännu ett *svenskt* statsråd måste fatta sitt beslut i den ordning, som för grundlagsändringar är föreskrifven, så har svenska statsrådet 1885 ansett sig böra tillstyrka inkallandet i denna konselj af en *norsk* statsrådsledamot — *oansvarig* för den svenska riksdagen — genom blott och bart *en kunglig resolution*. Att det därvid stödde sig på prejudikat från 1835 betyder intet för den, som ej anser, att tumning på grundlagen vid *ett* tillfälle är skäl nog för dess återupprepande vid ett annat. Det förtjänar också att bevaras i minnet, att detta det svenska statsrådets förslag 1885, i strid med hvad unionskommittéerna 1839 och 1865 ansett lämpligt, innebar *ökadt deltagande för Norge i behandling*

af de frågor, hvarpå krig och fred bero, utan ökad skyldighet för Norge att deltaga i försvarsbördorna. Det skall ock framhållas, att detta förslag framlades i samma dagar, som Johan Sverdrup — vi erinra oss hans yttrande om Norges arméorganisation vid 1871 års storting — såsom norsk statsminister genomdrifvit framläggande till stortinget af den kungliga propositionen af den 13 mars 1885 om antagande af en värnpliktslag i Norge, som förminskat den del af norska hären, som får användas till halföns försvar, till $\frac{1}{3}$ af dess hela styrka (mot $\frac{3}{4}$ 1814). Men slutligen må det äfven — såsom bevis för norrmännens tillmötesgående — konstateras, att all denna undfallenhet från Sveriges sida strandade på norrmännens fordran, att ändringar i den svenska ministeriella konseljen skulle afgöras i — norskt statsråd*.

Trots denna norrmännens oförsynthet kom frågan snart åter; redan den 15 maj 1885 var i sammansatt statsråd å bane ett nytt förslag att åt norrmännen inrymma mera delaktighet i behandlingen af de ministeriella ärendena utan att åläggas

* Äfven i formellt hänseende finns i statsrådsprotokollet för den 17 april 1885 ett mycket betänkligt yttrande. Vid alla föregående underhandlingar i unionsfrågan har från svensk sida häfdats, att i följd af norska grundlagens egenskap af unionsdokument bestämmelser i densamma, som röra unionsförhållandet, icke få ensidigt af Norge ändras. Äfven 1873 hade de svenska statsråden i princip fasthållit denna ståndpunkt, men 1885 ser man den öfvergifven i de svenska statsrådets yttrande "att Norge ensamt besluter öfver sin grundlag i alla dess delar".

dem större förpliktelser å deras sida att bidraga till försvaret. Man beslöt denna gång att åväga-bringa den efterlängtade förändringen genom ändring i riksakten, och förslag därom utarbetades. Från 1885 års projekt skilde sig detta nya förslag hufvudsakligen därigenom, att ändringen skulle vinna mera stadga genom att införas i riksakten, och att de *norska* statsrådets beteende i den *svenska* ministeriella konseljen skulle vara underkastadt ansvar inför — *Norges* storting. Till afgörande förekommo dessa förslag i sammansatt statsråd den 8 och 30 mars 1886. Situationen i Norge hade dessförinnan icke ändrat sig i unionsvänlig riktning. Den unionsfiendtliga värnpliktslagen var antagen och utfärdad, och statsministern Sverdrup hade den 9 juni 1885, i fråga om de bebådade förändringarna i riksakten, betonat, att, huru frågan än skulle aflöpa i Sverige, "*Norge tager selv Sagen i sin Haand*". (Jfr hans yttrande 1871). Och en dylik stämning i Norge skulle man från svensk sida möta med anbud om ökade rättigheter utan fordran på ökade förpliktelser och skulle åter göra detta i en sådan form, att man på annat sätt än genom ändringar i den svenska regeringsformen ville ändra vår ministeriella konseljs sammansättning!

Men äfven detta anbud strandade på — norr-männen, hvilka nu likasom 1871 funno kränkande, att i ändringsförslagets ordalydelse funnos uttryck för det faktiska och rättsliga förhållandet, att ministern för utrikes ärendena är en svensk minister.

Då underhandlingarna 1886 afbrötos, uttalade H. M:t konungen sin önskan, att "frågan i en ej allt för aflägsen framtid må kunna med framgång ånyo upptagas".

Detta återupptagande skedde som bekant i sammansatt statsråd den 17 januari 1891. Sedan H. M:t konungen till protokollet där framhållit nödvändigheten af att allt undanröjdes, som skulle kunna "försvaga föreningen", uttalade han såsom norm för de påbegynta förhandlingarna, att de för närvarande borde afse, att vid behandlingen af ministeriella mål åt Norge inrymma ökadt deltagande, under det däremot frågan om gemensamma förpliktelser till försvaret "blifver föremål för *framtida** *pröfning i lagbestämd ordning***". Det förslag, som i enlighet härmed utarbetades och sedermera framlades för riksdag och storting, var, ett par oväsentliga förändringar oberäknade, — *den norska vänsterministèrens förslag från 1886*.

Förslaget öde torde vara i så friskt minne, att vi ej behöfva vara mångordiga. Vi erinra endast här, att det af den norska vänstern nu användes — för att störta högerministèren, under det däremot den svenska riksdagens konstitutionsutskott mot detsamma bl. a. anmärkte *dels* (i likhet med svenska statsrådet 1886) att det var tvetydigt redan i fråga om utrikesministerns nationalitet, *dels* att dess bestämmelser icke stodo i öfverensstämmelse med den svenska regeringsformens

* Kurs. af oss.

** Jfr Oscar I:s trontal 1845 (se ofvan sid. 12)!

stadganden om den ministeriella konseljens sammansättning, och att det icke tog någon hänsyn till den "oupplösliga förbindelsen mellan å ena sidan rätten att inverka på den yttre politikens ledning och å andra sidan skyldigheten att bära den risk, som denna rätts utöfning kan medföra", i det det t. ex. icke borttog någon af de "inskränkingar i konungens rätt att råda öfver Norges krigsmakt, som insattes i norska grundlagen på samma gång handhafvandet af Norges yttre politik öfverlemnades åt Sverige".

Ett par andra fakta från 1891 års unionshistoria torde däremot ej böra förbigås. Det ena är det fortskridande på de *ensidiga eftergifternas* väg, som äfven detta år lät förnimma sig, då man lät bortfalla unionskonungens rätt att utnämna kronprinsen till *vice konung* i Norge. Att bestämmelsen härom berör Sveriges intressen i föreningen, behöfver ej annat bevis, än att den *insattes i norska grundlagen på de svenska kommissariernas förslag 1814* såsom en för föreningen nödvändig bestämmelse. 1839 års unionskommitté bibehöll den; i 1867 års förslag tillhörde den däremot de bestämmelser, som skulle försvinna i samband med ökade förpliktelse för Norge. Icke dess mindre afskrefs äfven den rättigheten, då i *norskt statsråd(!)* den 30 juni 1891 meddelades sanktion å stortingets beslut om vicekonungadömet upphäfvande*.

* Tilldragelsen saknar icke en komisk anstrykning. Man skapade nämligen därvid i Norges grundlag en §, som blott egde

Det andra är det norska svaret — den norska *högerens* svar på det svenska unionsprogram, som vårt konstitutionsutskott våren 1891 framlade i samband med sitt yttrande om önskvärdheten af en allmän revision. Utskottet begärde där endast intagande i föreningsakten af bestämmelser om ömsesidiga skyldigheter i fråga om det gemensamma försvaret, men erbjöd i stället full likställighet ända därhän, att utrikesministern skulle kunna vara antingen svensk eller norrman. Detta utskottets betänkande stämplade *höger*-organet "Aftenposten" den 9 maj 1891 såsom så "oanständigt", att det ej ville upptaga det till pröfning i sina spalter. Och när några veckor senare den 19 juni sedermera vänster-statsrådet Engelhart i stortinget förklarade, att "mig bekjendt er der endnu ikke fremkommet nogen Antydning til, at Svenskerne skulde ville akceptere en Nordman som sin Representant lige overfor Udlandet, og jeg anser det lidet troligt, lidet rimeligt — jeg siger det til Svenskernes Ros

giltighet i 6 dagar. Vicekonungadömet fanns nämligen omnämndt bl. a. i § 77, och förslaget till dess upphäfvande innebar alltså förslag äfven till ändring i denna §. Nu förelåg dock förslag äfven till en annan ändring i § 77, ett förslag, som man väntade skulle antagas ett par dagar senare än det förra.

Emellertid måtte af någon anledning man haft synnerligen brådt med att skaffa bort vicekonungadömet, ty man kunde ej vänta med sanktionen därefter från den 30 juni till den 6 juli, och följderna häraf blef alltså, att § 77 den 30 juni sanktionerades i en lydelse, och den 6 juli i en annan. Var det männe i följd af denna brådska, som den svenska pressen i allmänhet ej hann observera, att i själfva verket ett svenskt intresse berördes?

— at de nogensinde ville finde sig i, i alle Forhold udad at blive repræsenterede av en Mand, der ikke tilhører deres eget Folk”, — då hade den norska högern, hvars ledare E. Stang flera gånger uppträdde i debatten, till genmäle ej ett ord, ej en hänvisning till det svenska konstitutionsutskottets betänkande, och detta visserligen ej på grund af någon bristande kunskap om förslaget.

Händelserna 1892 och 1893 hafva endast varit ägnade att stärka svenske mäns öfvertygelse om eftergiftspolitikens förkastlighet.

Den norska konungamaktens kapitulation 1884 hämnar sig alltmera i de tygellösa upptåg, på hvilka *vänster*politiken under dessa år gifvit så rika prof, och i de än tygellösare uttalanden, hvari lidelserna söka egen näring och andras upphetsande. Författare, som dock göra anspråk på rang, predika hat mot unionen och broderfolket; organ, som äro regeringens språkrör, skymfa konung och konungahus på ett sätt, som trotsar hvarje föreställning. Och när vänstermajoriteten icke lyckats drifva unionskonungen att på sätt, som direkt strider mot bestående fördrag, bevilja fordringarna om eget konsulatväsen, börjar den i fjol en stortingsstrejk, hvars mål är konungamaktens undanskuffande, och i år, sedan dess statsråd på egen begäran erhållit afsked, en förstörelsepolitik, hvars make sällan skådats. Landets viktigaste inre angelägenheter uppskjutas; universitetsplatser skola indragas, därför att innehafvarne vågat inträda bland motpartiets statsråd; försvarsväsendet, som man i strid mot unionsfördragen

försämrat, och hvars upprätthållande vore en plikt äfven mot broderfolket, göres genom minskade öfningar än uslare; högsta domstolen beredes för stympning för att i en kommande riksrätt ej stå hindrande i vägen för en fallande dom; apanaget åt konungahuset skall nedsättas, och stortingsmajoriteten — tillsatt med 51,000 röster mot 50,000 — fungerar själf under författningsvidriga former såsom inkvisitionstribunal och bereder sig inom lyckta dörrar på "magtmedel utom författningen".

Men äfven *högers* ställning är falsk och farlig. Väl ger den front mot vänstern, därtill drifven af själfbevarelsedrift — ty vänsterns seger vore döden för alla de samhällsidéer, för hvilka högern strider — och klarsynt nog att i unionens undergång äfven ana fosterlandets. Men "aresfølelsen" måste mättas, och när man ej har andra bragder att utlofva, så går det ju alltid an att gifva löften på andras bekostnad, eftergiftspolitikerna har lärt på hvems. Därför, när högern i sitt adressförslag den 5 juni 1892 proklamerat den "fuldt gjennemførte Ligestillen inden Unionen", så har Stang i sin motivering för detsamma dagen därpå blott stora ord om att "Dagen er kommen til at gjøre Norge fuld Ret" och att "vi kunde ikke paa det diplomatiske Gebet lade os nøje med et Afdrag" utan de "matte kræve vor Ret fuldt och helt", men icke en hviskning om Norges skyldigheter och om för Sveriges skull nödiga garantier. När erinringar om nödvändigheten af ökad bidrag till försvaret stundom hörts, från enskilde norrmän eller svenskar, hafva

de äfven i högerpressen tigits ihjäl eller tillbaka-
visats. Och när trots alla dessa erfarenheter från
de gångna åren från Sverige än en gång handen
räcktes genom utrikesministerns uttalande till det
sammansatta statsrådets protokoll den 14 jan. 1893,
i hvilket sattes i utsikt "en för båda rikena till-
fredsställande lösning af frågan om den gemen-
samma utrikesstyrelsens ordnande på likställighe-
tens grund med en gemensam utrikes minister,
svensk eller norsk man", och därvid väl betonades
att uppgörelsen borde ske "genom ömsesidigt till-
mötesgående", men krafvet på garantier tyvärr ej
var starkt nog formuleradt, huru har icke den
norska högern både då och sedermera sökt förtolka
detta anbud till en för "äresfølelsen" behaglig form!
Ej nog med att af dess hufvudorgan det ena förklar-
rat, att Sverige skulle visa den största statskloketen
genom att ej ställa ens landtvärnsparagrafens *
upphäfvande såsom villkor för uppgörelsen, ja t.
o. m. förklarar utrikesministerfrågan "deraf helt
uafhængig"**, och det andra uttryckligen försäk-
rat, att det vore alldeles obefogadt att betrakta ens
detta upphäfvande såsom ett oefftergiftigt villkor för
den nya ordningen, nej, i debatten om konsulat-
frågan i mars detta år uttalar sig Stang till och
med på ett sätt, som synes visa, att äfven han an-
ser Norge på eget bevåg kunna upprätta ett eget

* § 25 i Norska grundlagen, genom hvilken den största och
bäst öfvade delen af dess trupper undandrages deltagande i unions-
rikenas försvar på svensk mark.

** "Aftenposten" 8 febr. 1893.

konsulatväsen, ja, lyckas forma sitt program så, att ej ens vänsterns kraf på egen utrikesminister är utestängdt.

Att den svenska riksdagen med sällspord enighet den 12 April i år uppträdt mot Norges anspråk på att ensidigt få förfara efter behag med det gemensamma konsulatväsendet, det låtsas man från detta håll ignorera. För den advokatoriska talang, som utmärker partiets språkrör, har det naturligtvis äfvenså befunnits vara en lämplig uppgift att söka bortskymma de bestämda uttalandena i vår riksförsamling, att uppgörelsen icke får bli ensidig, att Sverige kräfver garantier; ja, omedelbart efter debatterna låter man ånyo proklamera, att hvad som i dessa debatter förevarit, haft till hufvudsak ett erkännande af Norges rätt till delaktighet i de diplomatiska ärendenas handhafvande, ett häfdande af att "ligestilligheden" bör genomföras "paa det enkelte punkt af de unionelle anliggender, hvor en saadan gennemførelse endnu fattes" *.

Sådana äro eftergiftspolitikens följder i Norge!

"Norges rätt?" *Folkrättsligt* och *statsrättsligt* äger Norge gent emot andra makter ingen annan rätt, än den bestående fördrag tillerkänna det. Och de fördrag, som här hafva talan, *frånkänna* Norge rätten till delaktighet i de flesta utrikesärendens behandling. Hvarför skulle i detta fall mer än i andra Sverige erkänna såsom *rättsligt* befogade kraf, som ej äro det? Förstår man då icke, att

* Aftenposten 16 april 1893.

en undfallenhet mot slika anspråk — för så vidt man ej betingar sig andra förmåner i stället — ovillkorligen skall inbjuda andra makter att spela norrmän, helst om för framgång i dylika försök blott kräfvos "rabalder"-nummer af stortalige partiledare.

Eller kanske norrmännen mena, att hvad statsrätt och folkrätt i detta fall fordra, dock ur någon annan synpunkt för dem är olidligt, och är det då från dylika synpunkter de tala om sin rätt? Men har då äfven den norska högern glömt, att *rättigheter* i slikt fall *alltid medföra förpliktelser*, och att rätten att leda unionens öden därför aldrig med fog *kan* krävas och aldrig med skäl *bör* gifvas åt den, som icke *vill* dela försvarsbördan? Om de än glömt det, hafva vi det icke: vi veta, att § 25 står kvar i Norges grundlag, står kvar, men ej ens med den innebörd den erhöll 1814, nej, efter 1885 års värnepliktslag oförenligare än någonsin med ett kraftigt försvar af unionen.

* * *

Det är härmed icke sagdt, att en uppgörelse på programmet "gemensam utrikesminister, svensk eller norsk man" för alltid bör skjutas å sido. Visst icke, men om en sådan uppgörelse skall ske, så är det därvid icke Sveriges sak att träda tillbaka från sin lagstadgade företrädesrätt såsom vore den orättfången, utan den rätten skall stå orubbad till dess full borgen gifves för att äfven framgent Sveriges

ära och intressen inom unionen vidmakthållas och vårdas.

Spörjer man, hvad som fordras för en dylik borgen, torde ingen behöfva leta efter svar. Isynnerhet är det i *tre* afseenden, som vissa garantier äro absolut nödvändiga.

Först och främst går det icke an, att uppgörelsen blir utan garantier för att efter densamma de unionella slitningarna i denna fråga äro bragta till slut. Det går icke an, att den hand, som skrifer under kontraktet, är blott norska *högers*. Den är för närvarande i minoritet; äfven om vid nästa val majoriteten blefve dess, hvem garanterar för dess bestånd? Och hvad blefve eljes vinsten för Sverige annat än att åter hafva gjort en eftergift, som blott skall öka pretentionerna? Och detta därtill en eftergift, som betoge oss medlen att i sinom tid komma till en full uppgörelse — med utbyte af rättigheter och skyldigheter — med *hela* norska folket; ej med blott en del däraf!

För det andra hafva vi ingen lust att göra sådana uppoffringar, som skulle förbyta den nuvarande unionen i ett statsförbund, där Sverige behölle *förpliktelsen* att försvara Norge — exempelvis förhindra det från hamnafträdelser — men där vårt förhållande till främmande makter skulle skötas af politici ur ett folk, som ej vill dela risken fullt och helt. Det var icke för att råka i en sådan belägenhet, vi en gång med uppoffring af dyrbara rättigheter och ägodelar köpte oss rätt att ensamma leda den skandinaviska halföns politik i

sådana färar att icke vår västra gräns — och Norges östra — ständigt är utsatt för krigsfara.

Det *tredje* skälet låter den norska vänsterns uppträdande för hvarje dag alltmera klart träda i ljuset. Vi känna alla den norska regeringens ställning gent emot stortinget. Vi veta, att dess medlemmar och dess hållning enligt regel måste växla efter den med dagens stämningar och intressen växlande stortingsmajoriteten, och vi veta äfven, att en dylik intressepolitik af dagsmajoriteten här ej blott är skärpt genom enkammerssystemet, utan äfven på grund af den norska ministeransvarigheten, dess suspensiva veto, frånvaron af upplösningsrätt o. s. v. ej heller i konungamakten kan erhålla tillräcklig motvikt. Lägg nu skötseln af *vårt* förhållande till främmande makter i händerna på en inför norska stortinget ansvarig minister, och det är lätt att förutse, att hvarje åtgärd, som den nyckfulla, lätttrörda och tygellösa stortingsmajoriteten (eller vänsterföreningen) anser mindre fördelaktig för sina partiintressen — den må sedan af Sveriges, af Norges och af unionens *sanna* välfärd vara aldrig så påkallad — öfver hans hufvud skall draga alla de vapen, med hvilka den norska stortingsmajoriteten plägar kämpa, och med hvilka den antingen drifver sina ministrar från ämbetet eller ock gör dem till sina lydige ja-herrar. En eftergift åt Norge i denna fråga — utan nödiga garantier — skall sålunda faktiskt flytta ledningen af *vår* utrikespolitik från våra ansvarige ministrar till den norska vänsterföreningen; och de slitnin-

gar, som nu äga rum mellan de norska partien, skola hädanefter — till föga båtnad för unionen — komma att utkämpas mellan unionsrikena.

Man skall kanske säga, att detta blott är teorier, och att praktiken ej skall blifva sådan. Jo, sådan blir den; norrmännen hafva själfva sörjt för bevismaterialet.

Vi hafva ej ännu glömt, att norska grundlagen, sådan den 1883 tolkades, gör en minister *straffbar*, om han tänker annorlunda än stortingsmajoriteten om hvad som är "öiensynligen skadeligt för Riget", vi hafva ej glömt, huru stortinget 1883 också använde detta vapen, och huru den både 1884 planlade och nu än en gång hotande bereder sig att bruka en riksrättsdom. Och hvad det undseende för andras rätt och andras ståndpunkt angår, som eljes plägar mildra politiska motsatser, så hafva vi ock under senaste tid sett tillräckligt mycket för att ej göra oss räkning på dylikt från Norge, då vi följt vänsterns uppträdande mot sin och Sveriges konung och mot sin lagliga regering. Kan en *norsk* inhemsk ministär så hotas, kan *unionskonungen* på det sättet skymfas — och detta, då han blott häfdar, att lag skall följas, och fördrag ej brytas —, hvad skulle ej då en *gemensam*, kanske *svensk* utrikesminister hafva att vänta!

Det ligger ingen obillighet i denna fordran på garantier. Tvärtom! En nation har mindre än en enskild person rätt att lättsinnigt kasta sig in i svårigheter, ty på dess handlingssätt bero tusende enskildes väl och ve. För ett folk är det ett

förräderi mot framtiden att anförtro utöfvandet af sina viktigaste rättigheter i andras händer än deras, af hvilka man kan förutsätta den *bästa* vård. Våra sinnen uppröras dagligen af underrättelserna från Norge, och vi skulle — utan säkra garantier — öfverlämna skötseln af vår utrikespolitik, bjuda ut Sverige åt den norska demagogien!

Ej heller är denna fordran förenad med någon fara; en dylik ställning är tvärtom oangriplig. "Så snart norrmännen vilja villigt underhandla med oss", yttrade norrmännen under den minnesvärda debatten i riksdagen den 12 april i år dess mest erfarne medlem, greve Gustaf Lagerbjelke, "äro vi färdiga därtill. Rättvisans kraf hafva icke af oss blifvit åsidosatta. Men vill man i Norge icke taga emot detta, då säga vi, att vi äro nöjda såsom vi hafva det, och låta därvid förblifva. Skulle man det oaktadt anfalla oss, vet jag icke huru ett sådant anfall skulle gå till. Icke kan man väl hoppas att öfvervinna oss med munväder; icke kan man gifva sig till att slåss med oss, det vore värst för den anfallande själf."

Men ställningen *måste* ock blifva denna. Det får icke begås ett enda fel till. *Icke en enda eftergift!* Allt hvad därmed skulle vinnas vore att hos "æresfølelsen" på andra sidan Kölen väcktes illusioner, som dock Sveriges folk aldrig skall blifva benäget att tillfredsställa, och hvilkas näring under sådana förhållanden blott skulle tjäna att förlänga krisen.

Sådan är eftergifternas historia. Ej förde de till det mål, för hvars vinnande de valdes: *unionens befästande*, men hafva de kanske gifvit andra goda gåfvor? Hvad norrmännen skola svara därpå, lämna vi för tillfället å sido; vilja de räkna som fördelar, att deras konungamakt förnedrats, deras försvarsväsen under partistriderna fått förfalla, deras hamnar utbjudas åt grannarne, och afgörandet af deras materiella intressen grundas på partimotsatsen i dag mellan 51,000 valmän å ena sidan och 50,000 å den andra, i morgon kanske tvärtom, så må räkningen däröfver lemnas i deras eget skön. Men detta får ej hindra oss att en gång se till, hvad vi svenskar vunnit med eftergifterna. Är det männe ökad fasthet i unionen, ökad kärlek hos brödrafolket, ökad trygghet med hänsyn till vår yttre ställfärdighet och större kraft vid tillgodoseendet af våra inre nationella intressen? Eller se vi icke dag för dag den förening försvagas, som vi dock en gång till vår egen säkerhet grundat med dryga bördor och offret af gamla besittningar? Höra vi ej vår värdighet skymfas hos "brödra"-folket och se vi ej dess "statsmän" förkunna, att vi i främsta rummet stå i vägen för dess bästa? Veta vi icke alltför väl, att förbindelsen med Norge fört öfver våra hufvuden en verklig krigsfara, men att vi dock vid dess afvärjande ej hafva Norges försvarskraft att påräkna, där den kan behöfvas? Hafva vi ej hört det herskande partiets förgångsmän bjuda grannarne att taga fast fot inom den

skandinaviska halfön? Och har ej trots allt detta hänsynen till Norge gång på gång framhållits såsom hämsko på vår inre handlingsfrihet, och hafva ej just under de sista åren — sedan 1884 konungamakten i Norge kapitulerade — förslag, vi veta knappt hvarifrån, gång på gång återkommit att afskrifva våra rättigheter till mättnad för den norska "æresfølelsen" eller till agitationsmedel i de norska partistriderna?

Då 1814 års män stundom ställde sig väl efterlätne gent emot de norska anspråken, skedde detta, såsom vi ofvan visat, i tro, att eftergifterna skulle bära ökad kärlek till unionen såsom frukt. I dag är en sådan tro ej längre möjlig — dess bedräglighet är af erfarenheten alltför klart ådagalagd — men därmed är också stafven bruten öfver hvarje fortgående på en sådan väg. Ty den lockelse därtill, som ännu kan återstå i de svaga karaktärernas önskan att till hvarje pris köpa ett ögonblicks ro, äfven om man därmed sår ogräs för framtiden, den lockelsen får ej längre hafva någon makt i svenska sinnen, när de såsom nu vaknat till medvetandet, att vägen från 1814 till 1893 varit *en väg utföre*.

